

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

**ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ**

Α/Δ 15/2015, 25 Νοεμβρίου 2015

*Προϊστάμενος: Αριστος Τσιάρτας
Ερευνώσα Λειτουργός: Νάσια Διονυσίου*

1. Η βία κατά των γυναικών έχει χαρακτηριστεί ως «η πιο διαδεδομένη αδιαμφισβήτητα παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων της εποχής μας»¹. Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία² καταδεικνύουν ότι, μία στις τρεις γυναίκες στον κόσμο έχει βιώσει σωματική ή σεξουαλική βία, ενώ κατά την παρουσίαση της έρευνας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την έκταση της βίας στα κράτη μέλη, ο Διευθυντής του Οργανισμού υπέδειξε πως τα στοιχεία της έρευνας φανερώνουν ότι, *«η βία κατά των γυναικών συνιστά κακό σ' ολόκληρη την Ευρώπη· οι γυναίκες δεν είναι ασφαλείς στον δρόμο, δεν είναι ασφαλείς στον χώρο εργασίας τους, και τέλος, δεν είναι ασφαλείς ούτε μέσα στο σπίτι τους»*.
2. Πρόκειται, επομένως, για ένα φαινόμενο παγκόσμιο και συστημικό, οι, δε, μορφές και εκδηλώσεις του είναι πολλαπλές, αλληλένδετες και διαφέρουν ανάλογα με το κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό πλαίσιο των κοινωνιών. Η ενδοοικογενειακή βία συνιστά την πιο συχνή μορφή έμφυλης βίας και αποδεδειγμένα επηρεάζει γυναίκες από κάθε κοινωνικό στρώμα, ενώ συγχρόνως η βία κατά των γυναικών μπορεί να εκδηλωθεί σε διαφορετικές δομές, περιστάσεις ή σχέσεις, εντός ή εκτός της οικογένειας, στην ιδιωτική, αλλά και στη δημόσια, σφαίρα και σε κάποιες περιπτώσεις με την ανοχή του κράτους. Συγχρόνως, ορισμένες γυναίκες καθίστανται ακόμη πιο ευάλωτες, λόγω πολλαπλών διακρίσεων που υφίστανται και οι οποίες συνδέονται, αφενός, με το φύλο και αφετέρου με άλλους παράγοντες, όπως η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, το καθεστώς παραμονής ή εργασίας, η αναπηρία, η ηλικία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός ή η γενετήσια ταυτότητα, ο εγκλεισμός σε φυλακή ή ίδρυμα κλπ.
3. Στο φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών στις πλείστες των περιπτώσεων ενέχονται άτομα και οντότητες, κάτι που, ωστόσο, δεν απαλλάσσει τα κράτη από την υποχρέωσή τους να καταβάλλουν τη δέουσα επιμέλεια για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων, καταχρήσεων και βίας έναντι των γυναικών. Πολλαπλές, δε, συστάσεις ή και συμβάσεις αρμόδιων διεθνών και ευρωπαϊκών θεσμών και οργάνων, με πιο πρόσφατη και πιο περιεκτική τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, εξειδικεύουν τις επιμέρους υποχρεώσεις των κρατών, σε σχέση με την πρόληψη και αποτροπή της βίας, την προστασία και ασφάλεια των θυμάτων, την αποφυγή της επαναθυματοποίησής τους και την τιμωρία των θυτών, μέσα από την

¹ Declaration by the High Representative Catherine Ashton, on behalf of the European Union, on the International Day for the Elimination of Violence against Women, 25 November 2012

² Στοιχεία του UN Women, της οργάνωσης, δηλαδή, των Ηνωμένων Εθνών, που ασχολείται με ζητήματα ισότητας φύλων και ενδυνάμωσης των γυναικών (<http://www.unwomen.org>)

ανάπτυξη συγκεκριμένων πολιτικών, προγραμμάτων, δομών και μηχανισμών, που εστιάζουν στη συνεργασία των επαγγελματιών μεταξύ τους, αλλά και με την κοινωνία των πολιτών και στη συμπληρωματικότητα και αλληλεπίδραση των δράσεων που υλοποιούνται.

4. Σε μια σειρά Τοποθετήσεων της, η Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Γραφείου Επιτρόπου Διοικήσεως έχει καταγράψει μερικές από τις κυριότερες αδυναμίες του εθνικού πλαισίου που διέπει ποικίλες εκφάνσεις της βίας κατά των γυναικών, όπως την ενδοοικογενειακή βία, τη σεξουαλική βία, την παρενοχλητική παρακολούθηση, την εμπορία προσώπων, την πορνεία και τον ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων. Οι αδυναμίες αυτές αφορούν, τόσο, στο ίδιο το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, από το οποίο απουσιάζει, ανάμεσα σ' άλλα, η στοχευμένη στη βάση του φύλου προσέγγιση, όσο, και στον τρόπο ερμηνείας και εφαρμογής του, στην έλλειψη επαρκών δομών στήριξης και ενδυνάμωσης των θυμάτων, στην ανυπαρξία μηχανισμών έγκαιρης και αποτελεσματικής διατμηματικής συνεργασίας, στην πλημμελή ευαισθητοποίηση και κατάρτιση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών, στην περιορισμένη καταγραφή στατιστικών δεδομένων που θα επέτρεπαν την καλύτερη κατανόηση της έκτασης και των μορφών του προβλήματος, στην υποτίμηση των παραγόντων πολλαπλών διακρίσεων και αυξημένης ευαλωτότητας σε βία διακριτών κατηγοριών γυναικών.
5. Βασική συνισταμένη των θέσεων που έχει έως τώρα υποβάλει η Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι ότι, για ένα τόσο σύνθετο πρόβλημα, όπως είναι η βία κατά των γυναικών, δεν αρκεί μία μοναδική λύση, αλλά απαιτούνται ολιστικές και παράλληλες παρεμβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα, ούτως ώστε ο αντίκτυπός τους να είναι, αφενός, άμεσος και αποτελεσματικός, και, αφετέρου, αποδοτικός, σταθερός και με διάρκεια. Επειδή ακριβώς τα περιστατικά βίας των οποίων πολύ συχνά γινόμαστε μάρτυρες, αλλά και τα κατά πολύ περισσότερα που παραμένουν συσκοτισμένα και αθέατα, δεν είναι ούτε μεμονωμένα, ούτε ατυχή, αλλά συμπτώματα κι εκδηλώσεις ενός γενικευμένου, διαχρονικού και συστημικού προβλήματος, δεν αρκούν μεμονωμένες, αποσπασματικές ή σπασμωδικές αντιδράσεις, αλλά επιβάλλεται ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός – ή και επανασχεδιασμός – των έως τώρα προσεγγίσεων, που θα καλύπτει και θα αντιμετωπίζει το πρόβλημα σε όλες τις εκφάνσεις, παραλλαγές και δυναμικές του και θα εμπλέκει όλους τους τομείς που διαπλέκονται στην καταπολέμησή του, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της πρόληψης, της ανίχνευσης, της κοινωνικής στήριξης, της ασφάλειας, της ποινικής δίωξης, της δικαιοσύνης, της αποκατάστασης των θυμάτων ή και των θυτών, και της εμπλοκής διαφόρων φορέων, όπως γυναικείων και συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς επίσης και των τοπικών κοινωνιών.

6. Η παρούσα Τοποθέτηση, η οποία υποβάλλεται με αφορμή την 25^η Νοεμβρίου, που έχει καθιερωθεί από τον ΟΗΕ ως Παγκόσμια Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας Κατά των Γυναικών και η οποία φέτος επικεντρώνεται στον στόχο της πρόληψης της βίας, έχει ως στόχο να υπενθυμίσει τα όσα πιο πάνω αναφέρονται. Παράλληλα, αποσκοπεί στο να εισάγει στη δημόσια συζήτηση την εξής, καίρια κατά την γνώμη μου, διαπίστωση, που συνιστά συνάμα προβληματισμό και πρόκληση: **Ότι η βία κατά των γυναικών δεν αναπτύσσεται στο κενό.** Αντίθετα, εκτρέφεται μέσα από καθημερινές, μικρές ή και πιο έντονες, αθέατες, απαρατήρητες ή υποτιμημένες, εκδηλώσεις σεξισμού και παρενόχλησης γυναικών, οι οποίες εκλαμβάνονται ως «φυσιολογικές», «κανονικές», «νόμιμες» εν τέλει.
7. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην κυπριακή πραγματικότητα είναι η θεσμική διατήρηση ενός χώρου ουσιαστικά μη προσβάσιμου σε έλεγχο: αυτού της οικιακής ή αγροτικής εργασίας, στον οποίο απασχολούνται μεγάλοι αριθμοί γυναικών μεταναστριών. Ως αποτέλεσμα, φαινόμενα σεξουαλικής παρενόχλησης ή και άλλων μορφών βίας, όπως σωματικής, ψυχολογικής ή οικονομικής, που συμβαίνουν στον χώρο εργασίας ή συνδέονται με τις εργασιακές συνθήκες, δεν αποκαλύπτονται, δεν καταγγέλλονται, δεν τιμωρούνται. Αντίθετα, συσκοτίζονται και αναπόφευκτα διαιωνίζονται, κάτω από την απροθυμία του κράτους να ορίσει αυστηρές προϋποθέσεις στην εργοδότηση οικιακών εργαζομένων ή μεταναστριών στον αγροτικό τομέα, ιδίως όταν αυτές συστεγάζονται με τους εργοδότες τους, να θεσμοθετήσει τις δυνατότητες ελέγχου εντός των κατοικιών και να διευκολύνει τη συλλογή στοιχείων που θα μπορούσαν να τεκμηριώσουν τόσο διοικητικά όσο και ποινικά ισχυρισμούς για σεξουαλική παρενόχληση ή βία όλων των μορφών.
8. Κατ' αντίστοιχο τρόπο, πιο ευπαθείς σε εκμετάλλευση, τόσο από εργοδότες όσο και από πελάτες ή τρίτα πρόσωπα, παραμένουν και άλλες κατηγορίες μεταναστριών εργαζομένων, κυρίως στους τομείς παροχής υπηρεσιών, όπως π.χ. σε μπαρ, ξενοδοχειακές μονάδες, σημεία υπαίθριας πώλησης καφέ κλπ. Το εν πολλοίς αρρύθμιστο καθεστώς εργασίας σε τέτοιους χώρους, η χαλαρή κρατική εποπτεία τους και η μη διασύνδεση του ελέγχου τους με μονάδες που εξειδικεύονται στους τομείς της βίας κατά των γυναικών ή της εμπορίας προσώπων, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την εκμετάλλευση των γυναικών αυτών ή την άσκηση βίας εναντίον τους. Το γεγονός αυτό υποδαυλίζεται, επίσης, από τα στρεβλά πολιτισμικά νοήματα και κοινωνικά στερεότυπα που δυστυχώς επικρατούν, τόσο, σε σχέση με την εικόνα των μη Κύπριων γυναικών, όσο και με τη θέση των γυναικών εν γένει.
9. Η ύπαρξη σεξιστικών μύθων και στερεοτύπων συνιστά και μία από τις κυριότερες αιτίες σεξουαλικής παρενόχλησης, που αρκετές γυναίκες βιώνουν και στη χώρα μας, όχι μόνο

στον χώρο της εργασίας τους, αλλά και κατά τις καθημερινές τους δραστηριότητες, όπως στον δρόμο και στα μέσα μαζικής συγκοινωνίας. Τέτοια περιστατικά παρενόχλησης ή και επίμονης παρακολούθησης (stalking) διευκολύνονται πια και από τη σύγχρονη τεχνολογία και, πολύ συχνά διαδραματίζονται μέσω διαδικτύου ή τηλεφωνικών μηνυμάτων. Είναι γεγονός ότι, ακόμη και οι ίδιες οι γυναίκες αγνοούν ότι τέτοιου είδους συμπεριφορές συνιστούν μορφές έμφυλης βίας, που συχνά εντείνονται με τον χρόνο και καθίστανται ακόμη πιο ενοχλητικές, αλλά και επικίνδυνες, και προσπαθούν μόνες τους να τις αντιμετωπίσουν, αλλάζοντας π.χ. τις καθημερινές τους συνήθειες ή τα διαδικτυακά και τηλεφωνικά τους στοιχεία. Διστάζουν, δε, όχι μόνο να τα καταγγείλουν στην Αστυνομία, αλλά ακόμη και να τα αναφέρουν στους ίδιους τους συντρόφους ή τα μέλη της οικογένειάς τους, φοβούμενες ότι θα κατηγορηθούν πως οι ίδιες τα προκάλεσαν.

10. Τέλος, δεν θα πρέπει να υποτιμούνται οι κίνδυνοι που εξαιτίας της οικονομικής κρίσης ελλοχεύουν και ως προς το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών. Παρότι συνιστά γεγονός ότι η έμφυλη βία αγγίζει όλα τα οικονομικά και μορφωτικά στρώματα της κοινωνίας, τόσο από πλευράς θυμάτων όσο και από πλευράς θυτών, εντούτοις, η οικονομική εξάρτηση και οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας θεωρούνται παράγοντες που αυξάνουν τον κίνδυνο βίας. Ιδίως, η απασχόληση στην άτυπη εργασία, καθώς και η απασχόληση σε τύπους εργασίας που δεν διασφαλίζουν τον κατώτατο τουλάχιστον μισθό, όχι μόνο αποδυναμώνουν τις δυνατότητες των γυναικών για οικονομική ενδυνάμωση, η οποία αποτελεί την προϋπόθεση για την αποτελεσματική συμμετοχή τους στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή, αλλά και εντείνουν τις διακρίσεις εις βάρος τους και τις καθιστούν περισσότερο ευάλωτες σε βία και εκμετάλλευση.
11. **Η βία, συνεπώς, εναντίον των γυναικών, για την εξάλειψη της οποίας έχει ταχθεί η 25^η Νοεμβρίου, δεν είναι μόνο το άθροισμα των βίαιων επιθέσεων, βιασμών ή δολοφονιών γυναικών, εντός ή εκτός οικογένειας. Είναι ένα πλέγμα αντιλήψεων και νοοτροπιών, σε συνδυασμό με αλληπάλληλες καθημερινές συμπεριφορές – ατομικές, θεσμικές και κοινωνικές – που εκδηλώνονται με διαφορετικούς τρόπους, μορφές και ένταση και αφορούν ή επηρεάζουν σχεδόν τον καθένα μας. Ο σεξισμός, η ανισότητα, η εκμετάλλευση, οι διακρίσεις και η βία εναντίον των γυναικών δεν αποτελούν μεμονωμένα περιστατικά, αλλά υπάρχουν, συντηρούνται και αναπαράγονται συνδεδεμένα και αλληλοεξαρτώμενα μέσα σ' ένα ευρύτερο φάσμα. Από την αλληλεπίδραση, δε, όλων αυτών των παραγόντων διαμορφώνονται, τόσο, οι δυναμικές της ίδιας της βίας, όσο και οι προοπτικές εξάλειψής της.**

12. Για τον λόγο αυτό, παρότι η υιοθέτηση και εφαρμογή σαφών και ισχυρών νομοθεσιών, κανονισμών και πρωτοκόλλων σε σχέση με την ποινικοποίηση όλων των μορφών βίας και διακρίσεων, της προστασίας των θυμάτων και της τιμωρίας των δραστών, αποτελεί θεμελιακή προϋπόθεση για την προώθηση της ισότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν αρκεί. **Αυτό που επιπρόσθετα απαιτείται είναι η απονομιμοποίηση της καθημερινής βίας εναντίον των γυναικών, μέσα από την αποδόμηση των στάσεων και των δομών, που την εκτρέφουν και την ενισχύουν. Καμία πολιτική, νομοθετική ή διοικητική απόπειρα αντιμετώπισης της βίας μπορεί να επιτύχει, παρά μόνο αν η πολιτεία παραδεχτεί και τολμήσει να συγκρουστεί με τα παράπλευρα συστήματα παραγωγής ανισοτήτων και ευαλωτότητας, που ευνοούν την βία και θυματοποιούν τις γυναίκες.**

Ελίζα Σαββίδου
Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Εθνική Ανεξάρτητη Αρχή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων